

Masterthesis

**Probleemgedrag en de verschillende pestrollen:
Verschillen tussen zelf- en peerrapportage.**

Studenten: Mylou Pool, 3353869
Kelly van Reisen, 3519969
Docent: Dr. M. Vermande
Dr. M. Verhoeven (tweede beoordelaar)
Cursus: Masterthesis
Datum: 25 mei 2012

Voorwoord

Deze thesis is het laatste gedeelte van de master 'Orthopedagogiek' aan de Universiteit van Utrecht. Het onderwerp pesten en probleemgedrag sprak ons erg aan omdat wij denken dat pesten grote gevolgen kan hebben op kinderen. Wij wilden graag meer verdieping in dit onderwerp dan wat er tijdens de opleiding aan bod is gekomen. Om deze redenen hebben wij onze thesis over dit onderwerp gedaan.

De taakverdeling was als volgt: Na gezamenlijk gebrainstormd te hebben over onze hoofd- en deelvragen, is er besloten om in ons onderzoek te kijken naar het probleemgedrag behorend bij de pestrollen slachtoffer, dader en niet-betrokkene, en de verschillen hiertussen wanneer probleemgedrag via zelf- of peerrapportage gemeten werd. Er is minstens één dag in de week op de faculteit afgesproken om gezamenlijk aan de thesis te werken of elkaars vragen te beantwoorden. Na goedkeuring van de hoofd- en deelvragen heeft Mylou het onderdeel zelfrapportage op zich genomen en Kelly peerrapportage. Zelfstandig is er per onderdeel artikelen gezocht, waarna gezamenlijk aan de inleiding is gewerkt. Nadat er een opzet gemaakt was, heeft Kelly deze verder uitgewerkt. Mylou heeft de methode verder uitgewerkt, nadat er wederom gezamenlijk een opzet was gemaakt. De dataextractie is afzonderlijk van elkaar gedaan, dus ieder had de verantwoordelijkheid over een aantal klassen. Daarnaast is er nog gezamenlijk hulp geboden aan twee studentes die de dataextractie op dezelfde manier moesten uitvoeren en hier begeleiding bij nodig hadden. De output voor de resultaten is gezamenlijk gedaan, zodat de methodes hiervoor (en de interpretatie ervan) overeen kwamen. Hierna heeft ieder zijn eigen onderdeel uitgewerkt; Mylou deelvraag 1 (zelfrapportage) en Kelly deelvraag 2 (peerrapportage). Deelvraag 3 is tijdens een bijeenkomst samen opgesteld, deelvraag 4 is na een gezamenlijke bespreking door Mylou uitgewerkt. De discussie en conclusie zijn aan de hand van de cursushandleiding door Kelly puntsgewijs uitgewerkt, waarna Mylou er een lopende tekst van heeft gemaakt. Tijdens het maken van de masterthesis is er veel onderling (telefonisch en elektronisch) contact geweest voor vragen en is elk onderdeel dat zelfstandig is gemaakt, door de ander nagekeken. Door het schrijven van deze thesis hebben we veel geleerd over het doen van onderzoek en dat er veel bij komt kijken. Over het eindresultaat zijn wij erg tevreden.

Naast het onderlinge contact is er veel contact geweest met de begeleider Dr. M. Vermande, hiervoor zouden wij haar graag willen bedanken. Zij heeft er, ondanks haar drukke periode, veel tijd en geduld (en bekertjes thee) ingestoken. Daarnaast willen we elkaar bedanken voor de goede en uiteraard gezellige samenwerking aan de masterthesis.

Abstract

Onderwerp. In dit onderzoek werd gekeken naar probleemgedrag (internaliserende problematiek en sociaal functioneren) behorend bij de volgende pestrollen: slachtoffers, daders en niet-betrokkenen. Daarbij werd gekeken of deze probleemgedragingen verschillen wanneer deze gemeten werd via zelf- of peerrapportage. **Methode.** De respondenten groep bestond uit 1001 leerlingen, van groep zes, zeven en acht, waarvan 487 jongens (49.3%) en 501 meisjes (50.7%). De leerlingen waren afkomstig van verschillende Nederlandse basisscholen. Voor het onderzoek werd er gebruik gemaakt van vragenlijsten en gestructureerde interviews die aan de hand van zelf- of peerrapportage zijn afgenomen. **Resultaten.** Uit de multivariate analyses bleek dat er verschillen zijn in probleemgedrag tussen de pestrolgroepen. Slachtoffers scoorden het hoogst op internaliserende problematiek en grotendeels het laagst op sociaal functioneren. Niet-betrokkenen zaten meestal tussen daders en slachtoffers in. Daders scoorden het hoogst op sociaal functioneren. Voor internaliserende problematiek verschilden niet-betrokkenen niet veel van daders. Deze resultaten waren in grote lijnen overeenkomstig tussen zelf- en peerrapportage. Gedetailleerder kijkend bleek dat de resultaten voor zelf- en peerrapportage van pestrollen overeenkomen qua internaliserende problematiek, maar niet voor sociaal functioneren. De effectgroottes van sociale preferentie, perceived popularity en resource control (peerrapportage) waren groter voor peerrapportage dan voor zelfrapportage. Daarnaast blijkt dat de rapportagemethode bepalend kan zijn voor de pestrol waarin een leerling terecht komt. **Conclusie.** Er blijkt een verschil in pestrollen en probleemgedrag gemeten via zelf- of peerrapportage. Zelfrapportage geeft minder daders aan dan peerrapportage. Op basis van de resultaten van dit onderzoek is het aan te raden om gebruik te maken van beide rapportagemethodes.

Sleutelwoorden. Probleemgedrag, internaliserende problematiek, sociaal functioneren, pestrollen, zelfrapportage, peerrapportage

Pesten is een veelvoorkomend probleem: ongeveer 10% van de kinderen wordt regelmatig of ernstig gepest (Reijntjes, Kamphuis, Prinzie, & Telch, 2010; Reijntjes et al., 2011). Het is gebleken dat pestgedrag negatieve gevolgen heeft voor het welzijn van zowel slachtoffers, daders als niet-betrokken kinderen (Olweus, 1995; Veenstra et al., 2005; Rivers, Potteat, Noret & Ashurst, 2009; Caballo, Arias, Calderero, Salazar & Iurrtia, 2011; Crapanzano, Frick, Childs, & Terranova, 2011; Meltzer, Vostanis, Ford, Bebbington, & Dennis, 2011; Sourander et al., 2011; Schneider, O'Donnell & Stueve, 2012).

Er bestaan veel verschillende definities van pesten. Hieruit komen drie universele kenmerken naar voren: de dader heeft het doel om te schaden, er is herhaling van pesten over tijd en er bestaat een machtsverschil tussen de dader en het slachtoffer (Salmivalli & Peets, 2009). Pesten kan verschillende vormen aannemen. Er bestaat zowel een directe als indirecte vorm. Voorbeelden van directe vormen zijn schelden en fysieke agressie. Indirecte vormen zijn bijvoorbeeld sociale uitsluiting of roddelen (Reijntjes et al., 2010; Reijntjes et al., 2011; Salmivalli & Peets, 2009).

Zoals hierboven beschreven, bestaat er een verband tussen probleemgedrag en de verschillende pestrollen. In dit onderzoek werd dit verband nader bekeken. Meer precies werden internaliserende en externaliserende problematiek en het sociaal functioneren van slachtoffers, daders en niet-betrokken kinderen onderzocht.

Slachtoffers. Slachtoffers worden gekenmerkt door een hoge mate van internaliserende problemen, zoals depressie, (sociale) angst, eenzaamheid, somatische klachten en teruggetrokken gedrag (Card & Hodges, 2008; Dill et al., 2004; Fitzpatrick & Bussey, 2011; Reijntjes et al., 2010). Daarnaast blijkt dat slachtoffers vaak een laag zelfbeeld hebben (Card & Hodges, 2008; Olweus, 1995) en meer verdriet hebben dan andere kinderen (Camodeca & Goossens, 2005). Het is mogelijk dat hier sprake is van internaliserende problemen zowel als precedent als antecedent van slachtofferschap (Reijntjes et al., 2010).

Naast het hebben van internaliserende problematiek kunnen slachtoffers ook een verhoogde mate van externaliserende problemen hebben (Card & Hodges, 2008), zoals agressie en delinquentie (Reijntjes et al., 2011). De agressie die deze kinderen vertonen is vooral reactief (Camodeca & Goossens, 2005). Volgens Vermande en collega's (zoals geciteerd in Salmivalli & Peets, 2009) bestaan er echter ook slachtoffers die op een passieve manier agressief zijn en slachtoffers die zowel passief als reactief agressief zijn. Deze laatste groep komt waarschijnlijk overeen met zogenoemde dader-slachtoffers, dus kinderen die zowel pesten als zelf gepest worden.

Op het gebied van sociaal functioneren hebben slachtoffers minder resource control (een maat voor sociale dominantie of macht) dan daders of niet-betrokkenen. Opvallend hierbij is dat slachtoffers wel strategieën gebruiken die gericht zijn op het verkrijgen van hoge resource control, maar dit uiteindelijk niet bereiken. Daarnaast hebben slachtoffers een lage perceived popularity (Olthof et al., 2011) en een lage mate van sociale acceptatie (de Bruyn et al., 2010). Volgens Card en Hodges (2008) is er bij slachtofferschap en sociaal functioneren sprake van een cyclus: een lage sociale acceptatie en een hoge sociale afwijzing kan slachtofferschap veroorzaken, maar dit slachtofferschap kan op zijn beurt weer de sociale acceptatie verlagen en de sociale afwijzing verhogen.

Daders. Lang werd gedacht dat daders een laag zelfbeeld bezitten. Salmivalli en Peets (2009) geven echter aan dat het hebben van een laag zelfbeeld wel geassocieerd wordt met agressiviteit, maar niet specifiek met ouderschap. In het onderzoek van Olweus (1995) is tevens geen bewijs gevonden dat daders onzeker zijn. Daders hebben daarentegen vaak wel een hoge mate van depressie (Craig, 1998; Kaltiala-Heino, Rimpela, Rantanen, & Rimpela, 2000; Kumpulainen, Räsänen & Puura, 2001). Volgens Veenstra en collega's (2005) hebben daders daarnaast een lagere zelfwaargenomen sociale acceptatie in vergelijking met niet-betrokken kinderen. Salmon, James en Smith (1998) geven aan dat daders zelf minder angst aangeven dan slachtoffers of niet-betrokkenen.

Pesten is een vorm van agressie (externaliserend probleemgedrag), omdat er bij pestgedrag sprake is van bedoeld kwetsend gedrag (Olthof, Goossens, Vermande, Aleva en van der Meulen, 2011; Salmivalli & Peets, 2009). Het blijkt dat door daders meer agressief gedrag wordt vertoond dan door slachtoffers en niet-betrokken kinderen. Dit geldt voor zowel proactieve agressie (doelgerichte agressie) als reactieve agressie (agressie als reactie op een gebeurtenis of (vermeende) bedreiging) (Olweus, 1995; Camodeca & Goossens, 2005; Veenstra et al., 2005; Crapanzano et al., 2011;). Ouderschap hangt ten slotte samen met aan agressie verwante problemen, zoals het hebben van positieve verwachtingen van het resultaat van agressie (Crapanzano et al., 2011).

Qua sociaal functioneren zijn daders dominantier dan andere kinderen, zij hebben bijvoorbeeld een hogere mate van resource control. Deze groep kinderen geeft ook aan meer aspiraties/behoefte te hebben om dominant te zijn binnen de groep (Olthof et al., 2011; Olweus 1995). Om resource control te verkrijgen, passen daders vaak twee strategieën toe: coërcief/agressief (zoals dreigen of aanvallen) en prosociaal/coöperatief (zoals ruilen, dingen beloven of iemand helpen die geen hulp nodig heeft) (Olthof et al., 2011). Hoewel daders niet geliefd zijn en een lage zelfwaargenomen sociale acceptatie hebben (Veenstra et al., 2005),

worden ze wel als de populaire kinderen van de klas gezien (Olthof et al., 2011). Een andere bevinding is dat het verband tussen pestgedrag en perceived popularity gemodereerd wordt door sociale acceptatie. Een hogere mate van pestgedrag hangt samen met een hogere peer perceived popularity (De Bruyn, Cillessen & Wissink, 2010).

Niet-betrokkenen. Niet-betrokken kinderen zijn de kinderen die niet direct betrokken zijn in de peestsituatie; ze ondergaan het niet en pesten zelf niet. Zij lijken op het gebied van sociaal functioneren tussen de daders en slachtoffers in te zitten: ze hebben minder resource control dan de daders maar meer dan de slachtoffers en ze gebruiken weinig bistrategische technieken om dominantie te bereiken (Olthof et al., 2011). Daarentegen blijkt dat niet-betrokken kinderen een hoge perceived popularity hebben (Olthof et al., 2011). Tevens blijkt uit onderzoek van Veenstra en collega's (2011) dat deze kinderen de hoogste mate van zelfwaargenome sociale acceptatie. Daarnaast blijkt dat deze kinderen op sociaal gebied minder geïsoleerd zijn dan slachtoffers, maar meer dan daders (Veenstra et al., 2005). Sociale isolatie wijst onder andere naar de mate waarin een kind buitengesloten wordt, zich afzondert en moeite heeft met vrienden maken (Masten, Morison & Pellegrini 1995). Tot slot is het niet-betrokken zijn geen predictor van sociale angst, depressie en externaliserend probleemgedrag (Fitzpatrick en Bussey (2011).

Zelf- en peerrapportage van pesten.

Hoewel bovenbeschreven relaties tussen enerzijds pestrollen en anderzijds internaliserende problemen, externaliserende problemen en sociaal functioneren vaak door onderzoekers worden gevonden, stemmen niet alle resultaten overeen. Dit is mogelijk te verklaren doordat er bij de gebruikte onderzoeken gebruik is gemaakt van verschillende vormen van dataverzameling, namelijk zelf- en peerrapportage (Salmivalli & Peets, 2009). De mogelijke verschillen tussen zelf- en peerrapportage geven wellicht niet een meetfout weer, maar beschrijven verschillende aspecten van pestgedrag. Met zelfrapportage wordt namelijk subjectieve waarneming gemeten, terwijl met peerrapportage voornamelijk groepsprocessen gemeten worden (Juvonen, Nishina & Graham, 2001, zoals geciteerd in Salmivalli & Peets, 2009). Solberg en Olweus (2003) vinden in hun onderzoek daarnaast dat er op basis van zelfrapportage minder kinderen als dader worden aangewezen dan door peerrapportage. Daarom kan verwacht worden dat er meer internaliserende problematiek (depressie, eenzaamheid, zelfwaargenomen sociale acceptatie en globaal gevoel van eigenwaarde) gevonden zal worden wanneer gekeken wordt naar zelfrapportage. Deze problematiek is namelijk niet altijd zichtbaar voor anderen en hangt daarom samen met subjectieve waarneming. Deze subjectiviteit zal vermoedelijk minder in de peerrapportage teruggevonden

worden (Salmivalli & Peets, 2009). Deze laatstgenoemde vorm van rapporteren geeft hoogstwaarschijnlijk de reputatie van kinderen weer met betrekking tot pestrollen (Juvonen, Nishina & Graham, 2001, zoals geciteerd in Salmivalli & Peets, 2009). Externaliserende problematiek en sociaal functioneren zijn groepsprocessen, deze komen vermoedelijk meer naar voren in de peerrapportage (Salmivalli & Peets, 2009). Ten slotte kan verwacht worden dat de resultaten beïnvloed worden door ‘*shared method variance*’. Dit houdt in dat verbanden sterker zijn wanneer sprake is van variabelen die met behulp van dezelfde methode gemeten zijn. Dus zelfrapportage van pesten zal sterker samenhangen met probleemgedrag dat door zelfrapportage gemeten is, dan door peerrapportage. Hetzelfde geldt voor peerrapportage: er kan verwacht worden dat pestrollen op basis van peerrapportage sterker zullen samenhangen met problemen die door peerrapportage gemeten zijn dan door zelfrapportage (Hawker & Boulton, 2000).

Huidig onderzoek

De huidige studie betrof kinderen uit groep zes, zeven en acht van verschillende basisscholen in Nederland. De data van dit hypothesetoetsend onderzoek waren verkregen aan de hand van zelf- en peerrapportage over pestrollen en probleemgedrag. Hiermee werd getracht antwoord te geven op de onderzoeksvraag: “Wat is de relatie tussen pestrollen en probleemgedrag en is deze anders voor zelf- en peerrapportage van pestrollen?”. Probleemgedrag bestond uit internaliserende problematiek (depressie, eenzaamheid, zelfwaargenomen sociale acceptatie en globaal gevoel van eigenwaarde), externaliserende problematiek (gedragsproblemen) en sociaal functioneren (resource control, perceived popularity, sociale preferentie).

De onderzoeksvraag werd beantwoord aan de hand van de volgende deelvragen:

1. “Verschillen de pestrollen gemeten via zelfrapportage qua probleemgedrag?”
2. “Verschillen de pestrollen gemeten via peerrapportage qua probleemgedrag?”
3. “Zijn de verschillen anders wanneer pestrollen via zelfrapportage worden gemeten dan via peerrapportage?”
4. “Worden dezelfde kinderen als dader en slachtoffer geïdentificeerd en verschillen de prevalenties van deze rollen?”

Op basis van bovengenoemde literatuur waren de volgende hypothesen opgesteld:

- Verwacht wordt dat de pestrollen gemeten via zelf- en peerrapportage op de volgende manier van elkaar verschillen qua probleemgedrag:

- Slachtoffers hebben meer internaliserende problematiek dan daders en niet-betrokken kinderen. Daarnaast hebben slachtoffers minder externaliserende problematiek en een minder goed sociaal functioneren. Dit betekent dat zij als minder populair worden gezien, minder geliefd zijn, zich minder sociaal geaccepteerd voelen en minder resource control hebben dan daders en niet-betrokkenen.
 - Daders hebben meer externaliserende problematiek, minder internaliserend probleemgedrag en ook een beter sociaal functioneren dan slachtoffers en niet-betrokken kinderen.
 - Niet-betrokken kinderen zitten wat betreft externaliserend probleemgedrag, internaliserend probleemgedrag en sociaal functioneren tussen daders en slachtoffers in.
- Verwacht wordt dat de gevonden verschillen tussen probleemgedrag behorend bij de pestrollen gemeten via zelf- en peerrapportage hetzelfde zullen zijn. Bij zelfrapportage worden echter hogere maten van internaliserende problematiek verwacht, en bij peerrapportage van externaliserende problematiek. Voor sociaal functioneren wordt er verwacht dat er geen verschil zal zijn tussen zelf en peerrapportage.
 - Ten slotte wordt verwacht dat er bij zelfrapportage minder daders naar voren zullen komen en bij peerrapportage minder slachtoffers.

Methode

Participanten

Dit hypothesetoetsend onderzoek was gebaseerd op reeds verzamelde data over het onderwerp pesten. Studenten van de Universiteit Utrecht hebben deze data verzameld bij kinderen uit groep zes, zeven en acht van verschillende Nederlandse basisscholen. De werving van de respondenten was select te noemen.

De steekproef die getrokken is bestond uit 41 klassen verdeeld over 29 scholen. Het gehele databestand omvatte 1001 kinderen, waarvan 487 jongens (49.3%) en 501 meisjes (50.7%). De leeftijd van de respondenten liep van 8.9 tot 13.5 jaar oud. Van de 1001 kinderen zaten 305 leerlingen in groep 6 (30.5%), 82 in groep 6-7 (8.2%), 84 in groep 6-7-8 (8.4%), 272 in groep 7 (27.7%), 169 in groep 7-8 (16.9%) en 89 in groep 8 (8.9%). Van de 1001 benaderde kinderen hadden 981 (98.0%) toestemming gegeven en gekregen om aan het onderzoek mee te doen. Zes kinderen (0.6%) wilden zelf niet of kregen geen toestemming van ouders, 1 leerling (0.1%) ging naar een andere school, 8 (0.8%) konden niet deelnemen

vanwege tandarts of dokter bezoek, voor 4 (0.4%) kinderen was het onbekend en 1 kind (0.1%) begreep de vragen niet. Het overgrote gedeelte, 817 leerlingen (82.9%), was autochtoon (allebei de ouders zijn geboren in Nederland, CBS 2012) en 168 leerlingen waren van allochtone afkomst (17.1%) (tenminste een van de ouders is in het buitenland geboren, CBS 2012).

Instrumenten

Pesten zelfrapportage. Voor zelfrapportage van de pestrollen werd de PRIMA-pestmeter afgenomen, die gebaseerd was op de Olweus Bully/Victim Questionnaire (OB/VQ). De PRIMA-pestmeter was een (digitale) vragenlijst voor kinderen over pesten en gepest worden. Deze pestmeter maakte onderscheid in de volgende pestrollen: dader, slachtoffer, niet-betrokkene en eventueel dader-slachtoffer. In deze vragenlijst werd voor de leerlingen de definitie van pesten van Olweus (2003) bijgevoegd, waarin de drie basale kenmerken naar voren komen die in de inleiding genoemd staan.

Bij dit onderzoek werd enkel gebruik gemaakt van de pestrollen: dader, slachtoffer en niet-betrokkene. De rollen bij de zelfrapportage werden ingedeeld aan de hand van de procedure uit het onderzoek van Solberg en Olweus (2003). De hierbij gehanteerde criteria waren als volgt: Slachtoffers moesten gemiddeld minstens drie keer per maand gepest worden en minder dan drie keer per maand geparticipeerd hebben aan het pesten van andere leerlingen. Daders moesten minder dan drie keer per maand gepest worden en gemiddeld minstens drie keer per maand andere leerlingen pesten. De laatste groep, de niet-betrokkenen, moesten minder dan drie keer per maand gepest worden en minder dan drie keer per maand andere leerlingen pesten. De items die gebruikt werden om dit te meten, gingen over globaal slachtofferschap en globaal daderschap. Hierdoor ontstond een slachtoffergroep bestaande uit 142 leerlingen (14.7%), een dadergroep met 41 leerlingen (4.3%) en een niet-betrokkenegroep met 781 leerlingen (81.0%) (222 kinderen waren niet ingedeeld: 31 dader-slachtoffers en 191 'borderline').

Pesten peerrapportage. Voor het onderdeel peerrapportage werd de Pestrollenvragenlijst gebruikt die zes pestrollen meet, namelijk: initiatiefnemende dader, assistent van de dader, bekrachtiger, verdediger, buitenstaander en slachtoffer (Olthof et al., 2011). Daarnaast werden er vijf vormen van pesten en gepest worden gemeten, namelijk: fysiek (zoals slaan en schoppen), verbaal (zoals uitschelden en beledigen), materieel (zoals spullen afpakken en vernielen), direct sociaal (zoals negeren en buiten sluiten) en indirect sociaal (zoals roddelen, opstoken). Kinderen kregen eerst een definitie van pesten met daarin de drie basale kenmerken zoals genoemd in de inleiding. Vervolgens werd per pestvorm

gevraagd wie van de klasgenoten op deze manier gepest worden of pesten. Ter verduidelijking kregen de leerlingen een lijst met concrete voorbeelden van pesten per vorm.

Voor het indelen in de pestrollen slachtoffer, dader en niet-betrokkene werd bij peerrapportage gebruik gemaakt van de volgende procedure: Ten eerste werd er een gemiddelde score opgesteld voor pesten, dit is gedaan door de items over fysiek, verbaal, materieel, direct sociaal en indirect sociaal pesten samen te nemen. Hetzelfde is gedaan voor victimisatie. Ten tweede zijn deze scores gestandaardiseerd per klas om rekening te houden met de klasgrootte. Tot slot is de procedure van Giang en Graham (2008) gebruikt: Slachtoffers moesten een z -score van $> .50$ op victimisatie hebben en < 0 op pestgedrag. Daders moesten een z -score van $> .50$ op pestgedrag en < 0 op victimisatie hebben. Niet-betrokken kinderen moesten een z -score van < 0 op pestgedrag en victimisatie hebben. Op basis van deze indeling ontstonden drie groepen, bestaande uit 118 slachtoffers (15.1%), 146 daders (18.7%) en 515 niet-betrokkenen (66.1%) (37 kinderen waren niet ingedeeld (dader-slachtoffers)).

Internaliserende gedragsproblemen: depressie. Depressieve symptomen werden gemeten met de depressie schaal van de *Revised Child Anxiety and Depression Scale* (RCADS, Muris, Meesters, & Schouten, 2002). Deze schaal bestond uit tien items ($\alpha = .81$) die aan de hand van een vierpuntschaal beantwoord dienden te worden. Deze vierpuntschaal liep van nooit (1) tot altijd (4). Een voorbeeld item van de depressie schaal was: “Ik heb nergens meer veel plezier in”. In dit onderzoek werden de bij depressie horende items samengevoegd tot een gemiddelde score. Deze nieuwe variabele werd tijdens dit onderzoek gebruikt.

Internaliserende gedragsproblemen: eenzaamheid. Eenzaamheid werd gemeten aan de hand van vijf vragen uit de door Ladd en Kochenderfer-Ladd (2002) aangepaste versie van de *Loneliness and Social Dissatisfaction Questionnaire* (LSDQ, Ladd & Kochenderfer-Ladd, 2002). De aangepaste vragenlijst over eenzaamheid (Ladd & Kochenderfer-Ladd, 2002) ($\alpha = .86$) bestond uit de drie items refererend naar eenzaamheid van de LSDQ, bijvoorbeeld “Ik ben eenzaam op school”, en twee toegevoegde items, namelijk: “Is school een eenzame plek voor jou?” en “Ben je verdrietig en alleen op school?”. Deze vragen dienden beantwoord te worden met behulp van een driepuntschaal, waarbij 1 stond voor ‘nee’, 2 voor ‘soms’ en drie voor ‘ja’. Steun voor de validiteit van deze schaal was gerapporteerd in het onderzoek van Kochenderfer (1998, zoals geciteerd in Ladd & Kochenderfer-Ladd, 2002). Wederom werd er voor dit onderzoek een gemiddelde score opgesteld vanuit de bij eenzaamheid behorende items.

Internaliserende gedragsproblemen: zelfwaargenomen sociale acceptatie.

Zelfwaargenomen sociale acceptatie werd gemeten door middel van de Competentie-Belevingsschaal voor Kinderen (CBSK, Veerman, Straathof, Treffers, Van den Bergh & Brink, 1997). De subschaal zelfwaargenomen sociale acceptatie ($\alpha = .81$) bestond uit zes items waarop door middel van een vierpuntenschaal antwoord gegeven diende te worden. Van deze zes moesten drie items worden omgepoold. Allereerst moest het kind per item aangeven op welke van de twee soorten kinderen hij of zij het meest leek en daarna of dit een beetje of helemaal waar was. Zelfwaargenomen sociale acceptatie werd bijvoorbeeld gemeten door een item met de keuzemogelijkheden: “Sommige kinderen hebben een heel stel vrienden” en “Andere kinderen hebben niet zo veel vrienden”. Ook voor zelfwaargenomen sociale acceptatie werd er een nieuwe variabele opgesteld voor dit onderzoek. Dit werd gedaan door het gemiddelde te nemen van de bijbehorende items.

Internaliserende gedragsproblemen: globaal gevoel voor eigenwaarde. Globaal gevoel van eigenwaarde werd ook gemeten aan de hand van de CBSK (Veerman et al., 1997). De hiervoor gebruikte schaal bestond uit zes items ($\alpha = .80$), waarvan er drie omgepoold moesten worden. Een voorbeeld van globaal gevoel van eigenwaarde was het item met de keuzemogelijkheden: “Sommige kinderen zijn vaak ontevreden over zichzelf” en “Andere kinderen zijn best wel tevreden over zichzelf”. Tot slot werd er voor deze schaal een nieuwe variabele aangemaakt door het opstellen van een gemiddeldescore van de bijbehorende items.

Externaliserende gedragsproblemen. Externaliserende gedragsproblemen werden gemeten door middel van de gedragsproblemen schaal van de *Strengths and Difficulties Questionnaire* (SDQ). Deze schaal ($\alpha = .35$) bestond uit vijf vragen gesteld aan de hand van een driepuntenschaal, variërend van niet tot zeker waar. De gedragsproblemen werden bijvoorbeeld gemeten door het item: “Ik word erg boos en ben vaak driftig”. Als item twee weg werd gelaten verhoogde de Cronbach's *alpha* naar .44. Vanwege de lage betrouwbaarheid werd deze schaal niet opgenomen in het onderzoek. Geen van de items samen hadden een Cronbach's *alpha* of correlatie die hoog genoeg was om verder in het onderzoek meegenomen te worden.

Sociaal functioneren: perceived popularity. Perceived popularity werd gemeten door middel van interviewvragen over welke kinderen wel populair waren en welke niet. In dit onderzoek werd er een nieuwe variabele gemaakt voor perceived popularity. Ten eerste werden er gestandaardiseerde scores per klas gemaakt van het aantal ontvangen nominaties op de items populair en impopulair. Daarna werden de gestandaardiseerde scores van

impopulariteit afgetrokken van de gestandaardiseerde scores van het item populair. De uitkomst werd daarna nogmaals gestandaardiseerd (LaFontana & Cillessen, 2002).

Sociaal functioneren: resource control zelfrapportage. Resource control werd gemeten aan de hand van zelfrapportage gebaseerd op de procedure van Hawley (2006). De zelfrapportage vragenlijst bestond uit zes vragen, bestaande uit een vijfpuntenschaal lopend van bijna nooit (1) tot heel vaak (5). Een voorbeeld item is “Hoe vaak krijg jij je zin”. Voor resource controle bij zelfrapportage ($\alpha = .80$) werd er een gemiddelde score opgesteld vanuit de zes bijbehorende items (Olthof et al., 2011).

Sociaal functioneren: resource control peerrapportage. Resource control bij peerrapportage was, net als resource control bij zelfrapportage, gebaseerd op de procedure van Hawley (2006). De leerlingen hadden zes vragen over het bereiken van doelen gekregen, zoals de vraag: “Welke kinderen in de klas krijgen meestal hun zin”. Bij resource control (peerrapportage) ($\alpha = .91$) werden er allereerst proportiescores berekend. Dit werd gedaan door het aantal ontvangen nominaties te delen door het aantal kinderen in de klas minus één. Daarna werd er een gemiddelde score opgesteld.

Sociaal functioneren: sociale preferentie. Sociale preferentie werd gemeten aan de hand van de vragen: “Welke kinderen uit jouw klas vind jij het aardigst?” en “Welke kinderen vind jij het onaardigst?”. Net als bij perceived popularity werd er bij sociale preferentie een nieuwe variabele opgesteld door allereerst per klas gestandaardiseerde scores op te stellen voor de items aardig en onaardig. Deze gestandaardiseerde scores werden daarna van elkaar afgetrokken om op deze manier een nieuwe variabele te krijgen. Tot slot werd deze uitkomst opnieuw gestandaardiseerd (LaFontana & Cillessen, 2002).

Procedure

Dit onderzoek was een onderdeel van een project van de Universiteit Utrecht. Er werd gebruik gemaakt van de hierbij verzamelde data. De respondenten waren verworven aan de hand van persoonlijk contact met scholen door studenten van de Universiteit Utrecht. Nadat scholen toestemming hadden gegeven, kregen ouders een brief opgestuurd over de deelname aan het onderzoek. Ouders en kinderen werden in de gelegenheid gesteld om, indien gewenst, uit het onderzoek te stappen. De studenten moesten werken vanuit een onderzoeksprotocol, zodat alle afnamen op dezelfde manier werden gedaan. De zelfrapportage lijsten werden klassikaal afgenomen, in tegenstelling tot het onderdeel peerrapportage, deze werd afzonderlijk afgenomen met behulp van een gestructureerd interview. Dit laatste was gedaan zodat er eerlijk op de vragen antwoord gegeven kon worden en kinderen geen sociale druk ondervonden van hun klasgenoten. De studenten hadden de verkregen gegevens vervolgens

verwerkt in een internetprogramma. Het invullen van de vragenlijsten was geen grote belasting voor de kinderen en keuzevrijheid was behouden doordat kinderen op ieder moment uit het onderzoek konden stappen. Ten slotte werd er respectvol met de gegevens van de respondenten omgegaan, waardoor de anonimiteit gewaarborgd kon worden.

Data preparatie

De gegevens die door deze voorgaande studenten verkregen waren, werden ingevoerd via internet. Voordat deze data gebruikt kon worden voor de analyse, moest er data extractie plaats vinden. Dit werd gedaan omdat de data in zijn huidige toestand niet verwerkt kon worden tot statistische resultaten. Deze gegevens waren, na van internet afgehaald te zijn, in Microsoft Excel gezet. Deze data werd getransponeerd: per klas, per leerling en per nominatie item werd een somscore gecreëerd die aangaf hoeveel nominaties de desbetreffende leerling verkreeg op de verschillende vragen. Hiervoor moest allereerst alle vragen gesorteerd worden,. Daarna werden de overige gegevens verwijderd, zodat alleen de somscores overbleven. Ten derde werden de somscores getransponeerd, op deze manier kwamen de leerlingen onder elkaar te staan. Tot slot zijn de scores in een matrix gezet, zodat duidelijk werd om welke vragen de scores gingen. Op deze manier bleef de gewenste data over. Dit werk vereiste veel tijd en nauwkeurigheid.

Resultaten

Pestrollen zelfrapportage en leemgedrag (deelvraag 1).

Voor het beantwoorden van de deelvraag: “Verschillen de pestrollen gemeten via zelfrapportage qua probleemgedrag en sociaal functioneren?”, is er gebruik gemaakt van een MANOVA. Voordat de MANOVA kon worden uitgevoerd zijn de variabelen resource control gemeten door peerrapportage en eenzaamheid getransformeerd naar normaalscores aan de hand van de *Statistical Package for the Social Sciences* (SPSS) 16.0 Rankit procedure. Dit is gedaan om de schending van normaliteit op te heven (Salmivalli & Helteenvuori, 2007; Salmivalli & Voeten, 2004). De resultaten die hieronder worden weergegeven zijn gebaseerd op de getransformeerde variabelen voor eenzaamheid en resource control (peerrapportage). Tabel 1 geeft de correlaties weer tussen de afhankelijke variabelen. De beschrijvende statistieken worden in Tabel 2 weergegeven.

Tabel 1

Correlaties tussen de Afhankelijke Variabelen (N ≥ 980)

Variabele	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1. Depressie	-							
2. Eenzaamheid	.58	-						
3. Globaal gevoel van eigenwaarde	-.51	-.42	-					
4. Zelfwaargenomen sociale acceptatie	-.45	-.55	.52	-				
5. Resource control peerrapportage	-.10	-.13	.09	.25	-			
6. Resource control zelfrapportage	-.21	-.28	.23	.39	.21	-		
7. Sociale preferentie	-.13	-.24	.16	.25	-.11	.06	-	
8. Perceived popularity	-.18	-.30	.16	.41	.66	.26	.16	-

Uit de MANOVA bleek een significant resultaat van zelfrapportage van pestrollen op probleemgedrag en sociaal functioneren, *Wilks' Lambda* = .77, $F(16, 1906) = 17.12$, $p < .001$, $\eta_p^2 = .13$. Een *partial eta squared* (η_p^2) van .15 betekent dat zelfrapportage van pestrollen een klein effect heeft op probleemgedrag en sociaal functioneren (Field, 2006). Aan de hand van univariate variantieanalyses (ANOVA's) werd gekeken of er verschillen bestonden op de onderdelen van internaliserend probleemgedrag en sociaal functioneren. Wanneer hier een significante uitkomst uit bleek, werd er aan de hand van Post-Hoc Tests paarsgewijs naar de groepen gekeken. Hierbij werd gebruik gemaakt van de Games-Howell toets. Deze werd gekozen vanwege de mogelijkheid om rekening te houden met zowel verschillen in groeps grootte als verschillen in variantie tussen de groepen (Field, 2006). Uit de ANOVA's met eventueel bijbehorende Post-Hoc testen bleek het volgende.

Internaliserende problematiek. Alle univariate verschillen waren significant (zie Tabel 2). Uit de η_p^2 bleek dat er sprake was van kleine effecten. De paarsgewijze vergelijkingen lieten zien dat slachtoffers significant meer symptomen van *depressie* rapporteerden dan daders en niet-betrokken kinderen (p 's .003 en $< .001$). Tussen die twee laatste groepen bestond geen significant verschil. Dit gold ook voor *eenzaamheid* (p 's allebei $< .001$). Op *globaal gevoel van eigenwaarde* scoorden slachtoffers significant lager dan daders en niet-betrokkenen (p 's 0.19 en $< .001$). Voor *zelfwaargenomen sociale acceptatie* geldt hetzelfde (p 's allebei $< .001$). Daders en niet-betrokken verschilden niet significant op deze twee schalen.

Sociaal functioneren. Afgezien van resource control gemeten door peerrapportage, had elk onderdeel van sociaal functioneren een significant univariaat resultaat (zie Tabel 2). Bij

elk van deze onderdelen van sociaal functioneren was er sprake van een klein effect. Kijkend naar *resource control gemeten door peerrapportage* was er sprake van een net niet significant resultaat ($p = .061$). Aangezien het resultaat net niet significant was, werd deze variabele toch meegenomen in de verdere analyses. Dit kan interessante informatie verschaffen, maar er moet bij de interpretatie van deze informatie wel in gedachte gehouden worden dat er geen sprake was van een univariataat significant resultaat. Uit de Post-Hoc bleek dat slachtoffers lager op resource control scoorden dan daders, dit verschil was niet significant. Niet-betrokkenen verschilden niet significant van slachtoffers of daders. Slachtoffers scoorden wederom het laagst op *resource control gemeten door zelfrapportage* (p 's allebei $< .001$). Daders scoorden significant hoger dan de andere twee groepen (p 's $< .001$ en $.026$). Kijkend naar *sociale preferentie* verschilden daders en slachtoffers niet significant van elkaar. Niet-betrokkenen daarentegen scoorden significant hoger op sociale preferentie dan slachtoffers en daders (p 's $< .001$ en $.001$). Tot slot scoorden slachtoffers significant lager op *perceived popularity* dan daders en niet-betrokkenen (p 's allebei $< .001$). Daders en niet-betrokkenen verschilden niet significant van elkaar.

Tabel 2

Gemiddelde Scores per Groep op de Afhankelijke Variabelen behorend bij Probleemgedrag en Sociaal functioneren (Standaard deviaties tussen haakjes)

Variabele	Slachtoffer	Dader	Niet-betrokkene	$F(2,960)$	η_p^2
	$N = 142$	$n = 41$	$n = 780$		
Depressie	1.73 (.44)	1.50 (.37)	1.48 (.36)	27.89***	.06
Eenzaamheid	0.84 (.95)	-0.14 (.79)	-0.07 (.72)	88.11***	.16
Globaal gevoel van eigenwaarde	3.01 (.71)	3.32 (.59)	3.38 (.56)	23.34***	.05
Zelfwaargenomen sociale acceptatie	2.53 (.83)	3.27 (.58)	3.19 (.60)	65.62***	.12
Sociale preferentie	-0.51 (1.12)	-0.40 (.84)	0.15 (.89)	35.91***	.07
Perceived popularity	-0.54 (1.12)	0.39 (.94)	0.08 (.91)	29.65***	.06
Resource control (peerrapportage)	-0.06 (.97)	0.33 (.99)	0.00 (.93)	2.81 [†]	.01
Resource control (zelfrapportage)	2.40 (.69)	3.02 (.65)	2.73 (.61)	22.40***	.05

*** $p < .001$; [†] $p = .061$

Pestrollen peerrapportage en probleemgedrag (deelvraag 2).

Om de vraag “Verschillen de pestrollen gemeten via peerrapportage qua probleemgedrag en sociaal functioneren?” te beantwoorden, werd gebruik gemaakt van een MANOVA. Aan de assumptie van normaliteit werd voldaan, behalve weer voor de variabelen eenzaamheid en resource control peerrapportage. Deze schending werd gecorrigeerd met behulp van een Rankit transformatie. Hiermee werd de schending opgeheven (Salmivalli & Helteenvuori, 2007; Salmivalli & Voeten, 2004). De resultaten die hieronder worden weergegeven zijn gebaseerd op de getransformeerde variabelen voor eenzaamheid en resource control (peerrapportage). De beschrijvende statistieken worden in Tabel 3 weergegeven.

Uit de MANOVA bleek een significant resultaat van peerrapportage van pestrollen op probleemgedrag en sociaal functioneren, $Wilks' \Lambda = .33$, $F(18, 1502) = 61.87$, $p < .001$, $\eta_p^2 = .43$. Er was sprake van een matig effect van pestrol op basis van peerrapportage op probleemgedrag en sociaal functioneren (Field, 2006). Uit de ANOVA en eventueel bijhorende Games-Howell Post-Hoc tests bleek het volgende:

Internaliserende problematiek. Alle onderdelen behorend bij internaliserende problematiek hadden een significant univariaat resultaat (zie Tabel 3.) Alle effecten waren klein, bleek uit de η_p^2 . De paarsgewijze vergelijkingen lieten zien dat slachtoffers significant meer symptomen van *depressie* rapporteerden dan daders en niet-betrokken kinderen (p 's allebei $< .001$). De dader en niet-betrokken groep verschilden niet significant ($p = .332$). Daarnaast lieten de vergelijkingen zien dat slachtoffers significant meer *eenzaamheid* rapporteerden dan daders en niet-betrokkenen, (p 's allebei $< .001$). Het verschil tussen daders en niet-betrokkenen was hierbij niet significant. Bij *globaal gevoel van eigenwaarde* rapporteerde de slachtoffergroep een score die significant lager was dan zowel de dader en niet-betrokken groep (p 's allebei $< .001$). De dadergroep rapporteerde hier niet significant meer of minder dan de niet-betrokken groep. Bij *zelfwaargenomen sociale acceptatie* verschilden alle drie de groepen significant. De slachtoffers rapporteerden een lagere zelfwaargenomen sociale acceptatie dan de daders en niet betrokkenen (p 's allebei $< .001$), en de niet-betrokkenen rapporteerden lager dan de daders ($p = .025$).

Sociaal functioneren. Alle onderdelen behorend bij sociaal functioneren gaven een significant univariaat resultaat (zie Tabel 3). Hierbij had resource control (zelfrapportage) een kleine effectgrootte, de overige variabelen hadden een matige effectgrootte. Bij *resource control (zelfrapportage)* lieten de slachtoffers significant lagere scores zien dan zowel daders als niet betrokkenen (p 's allebei $< .001$). Daarnaast scoorden de niet-betrokkenen significant lager dan de daders ($p < .001$). Bij *resource control (peerrapportage)* golden dezelfde

resultaten, het verschil tussen de slachtoffers en niet-betrokkenen was echter minder groot ($p = .001$). Bij *sociale preferentie* scoorde de niet-betrokkene groep hoger dan beide andere groepen (p 's allebei $< .001$). Er was geen significant verschil tussen de slachtoffers en de daders. Bij *perceived popularity* behaalden de drie groepen significant verschillende scores, de slachtoffers scoorden lager dan de daders en niet-betrokkenen (p 's allebei $< .001$) en de daders scoorden hoger dan de niet-betrokkenen ($p < .001$).

Tabel 3

Gemiddelde Scores per Groep op de Afhankelijke Variabelen behorend bij Probleemgedrag en Sociaal functioneren (Standaard deviaties tussen haakjes)

Variabele	Slachtoffer $n = 113$	Dader $N = 141$	Niet-betrokkene $n = 508$	$F(2, 759)$	η_p^2
Depressie	1.71 (.47)	1.44 (.38)	1.49 (.36)	18.9***	.05
Eenzaamheid	1.64 (.65)	1.17 (.35)	1.20 (.36)	55.1***	.13
Globaal gevoel van eigenwaarde	3.00 (.73)	3.42 (.51)	3.37 (.57)	20.39***	.05
Zelf-waargenomen sociale acceptatie	2.56 (.86)	3.32 (.59)	3.17 (.60)	52.67***	.13
Sociale preferentie	-.55 (.94)	-.62 (.92)	.45 (.71)	146.46***	.29
Perceived popularity	-1.32 (.85)	.93 (.82)	.01 (.66)	159.29***	.45
Resource control (peerrapportage)	.03 (.06)	.16 (.12)	.04 (.05)	157.45***	.29
Resource control (zelfrapportage)	2.36 (.69)	3.00 (.65)	2.69 (.59)	33.41***	.08

*** $p < .001$

Vergelijking van verschillen tussen pestrollen op basis van zelf- en peerrapportage (deelvraag 3).

Op multivariaat gebied is de effectgrootte van pestrolindeling op probleemgedrag groter voor pestrol gemeten door peerrapportage ($\eta_p^2 = .43$, matig effect) dan door zelfrapportage ($\eta_p^2 = .13$, klein effect). De hierboven beschreven univariate verschillen, inclusief effectgroottes, laten zien dat de resultaten voor zelf- en peerrapportage van pestrollen overeenkomen qua internaliserende problematiek, maar niet voor sociaal functioneren. Met name de onderdelen sociale preferentie, perceived popularity en resource control (peerrapportage) verschillen. Ook hier zijn de gevonden verbanden groter voor peerrapportage van pestrol dan voor zelfrapportage (zie Tabel 4).

Tabel 4

Partial Eta Squared voor de Afhankelijke Variabelen Behorende bij Sociaal Functioneren

Variabele	Zelfrapportage	Peerrapportage
Sociale preferentie	.07	.29
Perceived popularity	.06	.45
Resource control (peerrapportage)	.01	.29

Groepsverdeling en prevalentie (deelvraag 4).

Vanwege het antwoord op deelvraag 3 is er gekeken of de verschillende resultaten tussen de rapportagemethodes wellicht verklaard kunnen worden doordat kinderen bij de twee manieren van rapportage anders ingedeeld zijn. Er bleken uit de zelfrapportage meer slachtoffers en vooral minder daders ten opzichte van de peerrapportage (zie Tabel 2 en 3). Aan de hand van een kruistabel is gekeken of de groepsindelingen overeenkomen wanneer een vergelijking gemaakt wordt tussen zelf- en peerrapportage.

Uit de kruistabel (zie Tabel 5) blijkt dat 53 (52.0%) kinderen die bij zelfrapportage als slachtoffer waren ingedeeld ook bij peerrapportage onderverdeeld werden in de slachtoffer groep. Daarentegen werden 15 (14.7%) kinderen bij peerrapportage als dader gezien. Dit is een opvallend groot verschil. Tot slot werden 34 (33.3%) slachtoffers, zoals aangegeven door zelfrapportage, in de niet-betrokkene groep geplaatst. Wanneer er gekeken werd naar leerlingen die aan de hand van zelfrapportage als dader worden geclassificeerd, werd het grootste gedeelte (17 kinderen, 60.7%) ook bij peerrapportage als dader aangewezen. Nul (0.0%) daarvan werden als slachtoffer gezien en 11 (39.3%) als niet-betrokkene. De groep die bij zelfrapportage als niet-betrokkene was aangegeven, werd bij peerrapportage voor het grootste gedeelte (461 kinderen, 74.1%) ook in deze groep onderverdeeld. Daarentegen werden 104 kinderen (16.7%) in de groep dader en 57 (9.2%) in de groep slachtoffer onderverdeeld, deze verschillen waren echter niet significant.

Tabel 5

Aantal Kinderen per Pestrol door Zelf- en Peerrapportage

Indeling Zelfrapportage	Indeling Peerrapportage				Totaal
	Slachtoffer	Dader	Niet-betrokken	Rest	
Slachtoffer	53 (5.3%)	15 (1.5%)	34 (3.4%)	40 (4%)	142
Dader	0 (0%)	17 (1.7%)	11 (1.1%)	13 (1.3%)	41
Niet-betrokken	57 (5.7%)	104 (10.4%)	461 (46.1%)	159 (15.9%)	781
Rest	8 (0.8%)	10 (1.0%)	9 (0.9%)	10 (1.0%)	37
Totaal	118	146	515	222	1001

Discussie

Het doel van dit onderzoek was inzicht te krijgen in probleemgedrag horende bij de verschillende pestrollen die via zelf- dan wel peerrapportage worden vastgesteld. Zelfrapportage van pestrollen had een klein multivariaat effect van pestrollen op internaliserend probleemgedrag en sociaal functioneren. *Internaliserende problematiek*. Slachtoffers bleken de meeste internaliserende problemen te hebben, ze scoorden het hoogst op depressie en eenzaamheid en het laagst op globaal gevoel van eigenwaarde en zelfwaargenomen sociale acceptatie. Dit was wat er voorafgaand aan het onderzoek verwacht werd. Daders en niet-betrokkene verschilden op deze gebieden niet significant van elkaar. *Sociaal functioneren*. Slachtoffers scoorden het laagst van de groepen op resource control gemeten door zelf- en peerrapportage. Daders scoorden in vergelijking met de andere groepen het hoogst op deze twee onderdelen. Niet-betrokkene scoorden daarentegen het hoogst op sociale preferentie. Daders en slachtoffers verschilden hier niet significant, dit was opvallend gezien de opgestelde verwachting dat slachtoffers het laagst van de groepen op dit onderdeel zouden scoren. In overeenstemming met de verwachting, scoorden slachtoffers het laagst op perceived popularity. Daders en slachtoffers verschilden niet van elkaar, dit was wederom niet in overeenstemming met de verwachting dat daders een hogere status zouden hebben in vergelijking met slachtoffers en niet-betrokkenen.

Wanneer er gekeken werd naar peerrapportage, bleek een matig multivariaat effect van pestrol op probleemgedrag en sociaal functioneren. *Internaliserende problematiek*. Voor depressie en eenzaamheid scoorden slachtoffers het hoogst. Daders en niet-betrokkenen verschilden hier niet significant in. Voor sociale acceptatie en globaal gevoel van eigenwaarde scoorden slachtoffers het laagst. Niet betrokkenen scoorden tussen slachtoffer en dader in voor zelfwaargenomen sociale acceptatie, deze verschilden allemaal significant. Wat betreft

globaal gevoel van eigenwaarde scoorden daders en niet-betrokkenen niet significant verschillend. *Sociaal functioneren*. Voor resource control verschilden alle groepen significant, de slachtoffers scoorden het laagst, dan de niet-betrokkenen en de daders het hoogst. Voor perceived popularity scoorden slachtoffers ook het laagst. De niet-betrokkenen scoorden hierbij weer significant lager dan de daders. Voor sociale preferentie scoorden de niet-betrokkenen het hoogst, en verschilden de slachtoffers en daders niet significant van elkaar. Dit was dus redelijk volgens de verwachtingen, slachtoffers scoren het hoogst op internaliserende problematiek. Opvallend was wel dat daders en niet-betrokkenen vaak niet significant van elkaar verschilden. Wat betreft sociaal functioneren scoorden slachtoffers ook grotendeels het laagst, dan niet-betrokkenen en daders het hoogst. Opvallend was dat niet-betrokkenen het hoogst scoorden voor sociale preferentie, en dat slachtoffers en daders hier niet significant in verschilden.

In grote lijnen kwamen de resultaten van de zelf- en peerrapportage overeen. Slachtoffers vertoonden de meeste internaliserende problematiek, en daders en niet-betrokkenen vertonen hier weinig verschillen in. Voor sociaal functioneren scoorden bij beide methodes de daders over het algemeen het hoogst en de slachtoffers het laagst, hoewel bij sociale preferentie de niet-betrokkenen het hoogst scoorden. Echter, er bestond wel een verschil in effectgrootte op multivariaat gebied, waarbij de effectgrootte van peerrapportage groter was. Hieruit bleek dat de resultaten voor zelf- en peerrapportage van pestrollen overeenkomen qua internaliserende problematiek maar niet voor sociaal functioneren. De effectgroottes van sociale preferentie, perceived popularity en resource control (peerrapportage) waren groter voor peerrapportage dan voor zelfrapportage. Dit verschil kan mogelijk verklaard worden door de '*shared method variance*': de afhankelijke variabelen behorende bij sociaal functioneren zijn ten slotte ook gemeten aan de hand van peerrapportage, waardoor verwacht kan worden dat de samenhang met peerrapportage van pestrol groter is dan met zelfrapportage van pestrol (Hawker & Boulton, 2000).

De laatste onderzoeksvraag werd door middel van een kruistabel beantwoord. Opvallend hierbij was dat sommige kinderen die op basis van zelfrapportage in de slachtoffergroep zaten, door peers werden ingedeeld in de dadergroep. Een groot aantal werd ook in de niet-betrokkene groep geplaatst. Geen enkel kind dat op basis van zelfrapportage in de dadergroep werd ingedeeld, werd door zijn peers als slachtoffer gezien. Van de niet-betrokkene groep (op basis van zelfrapportage) werd een groot deel van de kinderen in zowel de dader- als slachtoffergroep ingedeeld door hun peers. Dit was opvallend, gezien de grote overeenkomsten tussen de afhankelijke en onafhankelijke variabelen die hierboven gevonden

zijn. Hieruit blijkt dat de rapportagemethode bepalend kan zijn voor de pestrol die aan een leerling toegekend wordt: bij zelfrapportage worden minder leerlingen als dader geclassificeerd dan bij peerrapportage.

Sterke punten van dit onderzoek waren dat de definities van pesten duidelijk zijn gemaakt voor de kinderen, dit zorgt ervoor dat elk kind hetzelfde duidelijke beeld heeft van wat pesten inhoud. Tevens was er voor dit onderzoek een grote steekproef gebuikt, dit zorgde voor een grote power. Een zwak punt van dit onderzoek was dat er een klein aantal rollen gebruikt is, door meer rollen op te nemen zou er wellicht specifiekere naar pestrollen en probleemgedrag gekeken kunnen worden.

Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek zijn om naar de invloed van pestrollen en manier van rapporteren op externaliserend probleemgedrag te kijken. In dit onderzoek was dit vanwege de lage Cronbach's *alpha* niet gelukt. Daarnaast zou er in toekomstig onderzoek gekeken kunnen worden naar de relatie tussen de pestrollen meeloper, verdediger en dader/slachtoffer en internaliserend, externaliserend probleemgedrag en sociaal functioneren.

Kortom, wanneer er gekeken wordt naar zelf- en peerrapportage blijkt er een verschil in uitkomsten te zijn gezien pestrollen en probleemgedrag. Dit heeft als implicatie dat er bij eventuele interventies rekening gehouden moet worden met rapportagemethode: bij zelfrapportage zullen er meer slachtoffers gevonden worden, terwijl er bij peerrapportage meer daders gevonden zullen worden. Op basis van de resultaten van dit onderzoek is het aan te raden om gebruik te maken van beide rapportagemethodes.

Referenties

- De Bruyn, E. H., Cillessen, A. H. N., & Wissink, I. B. (2010). Associations of peer acceptance and perceived popularity with bullying and victimization in early adolescence. *Journal of Early Adolescence, 30*, 543-566.
doi:10.1177/0272431609340517
- Caballo, V. E., Arias, B., & Calderero, M et al (2011). Bullying and social anxiety in children (I): Analyzing their relationship and developing new self-report assessment measures. *Behavioral Psychology- Psicología Conductual, 19*, 591-609. doi:art06.3/19
- Camodeca, M., & Goossens, F. A. (2005). Aggression, social cognitions, anger and sadness in bullies and victims. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 46*, 186-197.
doi:10.1111/j.1469-7610.2004.00347.x
- Card, N. A., & Hodges, E. V. E. (2008). Peer victimization among schoolchildren: Correlations, causes, consequences and considerations in assessment and intervention. *School Psychology Quarterly, 23*, 451-461. doi:10.1037/a0012769
- CBS (2012), definitie allochtonen en autochtonen, <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/dossiers/allochtonen/methoden/begrippen/default.htm?ConceptID=88>.
- Craig, W. M. (1998). The relationship among bullying, victimization, depression, anxiety, and aggression in elementary school children. *Personality and Individual Differences, 24*, 123-130. doi:10.1016/S0191-8869(97)00145-1
- Crapanzano, A. M., Frick, P. J., Childs, K., & Terranova, A. M. (2011). Gender differences in the assessment, stability, and correlates to bullying roles in middle school children. *Behavioural Sciences and the Law, 29*, 677-694. doi:10.1002/bsl.1000
- Dill, E. J., Vernberg, E. M., Fonagy, P., Twemlow, S. W., & Gamm, B. K. (2004). Negative affect in victimized children: The roles of social withdrawal, peer rejection, and attitudes toward bullying. *Journal of Abnormal Child Psychology, 32*, 159-173.
doi:10.1023/B:JACP.0000019768.31348.81
- Field, A. (2006). *Discovering statistics using SPSS*. London: Sage
- Fitzpatrick, S., & Bussey, K. (2011). The development of the Social Bullying Involvement Scales. *Aggressive behavior, 37*, 177-192. doi:10.1002/ab.20379
- Giang, M. T., & Graham, S. (2008). Using latent class analysis to identify aggressors and victims of peer harassment. *Aggressive Behavior, 34*, 203-213. doi:10.1002/ab.20233
- Hawker, D. S. J., & Boulton, M. J. (2000). Twenty years' research on peer victimization and psychosocial maladjustment: A meta-analytic review of cross-sectional studies.

- Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41, 441-455. doi:10.1111/1469-7610.00629
- Hawley, P. (2006). Social dominance and prosocial and coercive strategies of resource control in preschoolers. *International Journal of Behavioral Development*, 26, 167-176. doi:10.1080/01650250042000726
- Kaltiala-Heino, R., Rimpela, M., Rantanen, P., & Rimpela, A. (2000). Bullying at school: an indicator of adolescents at risk for mental disorders. *Journal of Adolescence*, 23, 661-674. doi:10.1006/jado.2000.0351
- Kumpulainen, K., Räsänen, E., & Puura, K. (2001). Psychiatric disorders and the use of mental health services among children involved in bullying. *Aggressive Behavior*, 27, 102-110. doi:10.1002/ab.3
- Ladd, G. W., & Kochenderfer-Ladd, B. (2002). Identifying victims of peer aggression from early to middle childhood: Analysis of cross-informant data for concordance, estimation of relational adjustment, prevalence of victimization, and characteristics of identified victims. *Psychological Assessment*, 14, 74-96. doi:10.1037//10403590.14.1.74
- LaFontana, K.M., & Cillessen, A.H.N. (2002). Children's stereotypes of popular and unpopular peers: A multi-method assessment. *Developmental Psychology*, 38, 635-647. doi:10.1037/0012-1649.38.5.635
- Masten, A. S., Morison, P., & Pellegrini, D. S. (1995) A revised class play method of peer assessment. *Developmental Psychology*, 21, 523-533. doi: 0012-1649/85/\$00.75
- Meltzer, H., Vostanis, P., Ford, T., Bebbington, P., & Dennis, M. S. (2011). Victims of bullying in childhood and suicide attempts in adulthood. *European Psychiatry*, 8, 495-503. doi:10.1016/j.eurpsy.2010.11.006
- Muris, P., Meesters, C. & Schouten, E. (2002). A brief questionnaire of DSM-IV defined anxiety and depression symptoms among children. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 9, 430-442. doi:10.1002/cpp.347
- Olthof, T., Goossens, F. A., Vermande, M. M., Aleva, E. A., & van der Meulen, M. (2011). Bullying as strategic behavior: Relations with desired and acquired dominance in the peer group. *Journal of School Psychology*, 49, 339-359. doi:10.1016/j.jsp.2011.03.003
- Olweus, D. (1995). Peer abuse or bullying at school: Basic facts and a school-based intervention programme. *Prospects*, 25, 133-139. doi:10.1007/BF02334290

- Reijntjes, A., Kamphuis, J. H., Prinzie, P., & Telch, M. J. (2010). Peer victimization and internalizing problems in children: A meta-analysis of longitudinal studies. *Child Abuse and Neglect*, *34*, 244-252. doi:10.1016/j.chiabu.2009.07.009
- Reijntjes, A., Kamphuis, J. H., Prinzie, P., Boelen, P. A., van der Schoot, M., & Telch, M. J. (2011). Prospective linkages between peer victimization and externalizing problems in children: A meta-analysis. *Aggressive Behavior*, *37*, 215-222. doi:10.1002/ab.20374
- Rivers, I., Poterat, V. P., Noret, N., & Ashurst, N. (2009). Observing bullying at school: The mental health implications of witness status. *School Psychology Quarterly*, *4*, 211-223. doi:10.1037/a0018164
- Salmivalli, C., & Helteenvuori, T. (2007). Reactive, but not proactive aggression predicts victimization among boys. *Aggressive behavior*, *33*, 198-206. doi:10.1002/ab.20210
- Salmivalli, C., & Peets, K. (2009). Bullies, victims, and bully-victim relationships in middle childhood and early adolescence. In H. R. Kenneth, W. M. Bukowski, and B. Laursen (Eds.), *Handbook of peer interactions, relationships, and groups* (pp. 322-336). New York: The Guilford Press.
- Salmivalli, C. & Voeten, M. (2004). Connections between attitudes, group norms, and behaviours associated with bullying in schools. *International Journal of Behavioral Development*, *28*, 246-258. doi:10.1080/01650250344000488
- Salmon, G., James, A., & Smith, D. M. (1998). Bullying in schools: Self reported anxiety, depression, and self esteem in secondary school children. *British Medical Journal*, *317*, 924-925. doi:10.1136/bmj.317.7163.924
- Schneider, S. K., O'Donnell, L., Stueve, A., & Coulter, R. W. (2012). Cyberbullying, school bullying, and psychological distress: A regional census of high school students. *American Journal of Public Health*, *1*, 171-177. doi:10.2105/AJPH.2011.300308
- Solberg, M. E., & Olweus, D. (2003). Prevalence estimation of school bullying with the Olweus Bully/Victim Questionnaire. *Aggressive Behavior*, *29*, 239-268. doi:10.1002/ab.10047
- Veenstra, R., Lindenberg, S., Oldehinkel, A. J., de Winter, A. F., Verhulst, F. C., & Ormel, J. (2005). Bullying and victimization in elementary schools: A comparison of bullies, victims, bully/victims, and uninvolved preadolescents. *Developmental Psychology*, *41*, 672-682. doi:10.1037/0012-1649.41.4.672
- Veerman, J.W., Straathof, M.A.E., Treffers, Ph.D.A., Van den Bergh, B.R.H. & Brink, L.T. ten. (1997). *De Competentiebelevingsschaal voor Kinderen, CBSK. Handleiding*. Lisse: Swets & Zeitlinger